

Άνευ πάθους και άνευ δέους

Από τον Φίλιππο Φιλίππου

Αθηνά Κακούρη, *Με τα χέρια σταυρωμένα*, Πατάκη, Αθήνα 2010, σελ. 200

Στο 39ο Φεστιβάλ Βιβλίου που έγινε τον Σεπτέμβριο στο Ζάππειο εμφανίστηκε για πρώτη φορά δημοσίως η Ελληνική Λέσχη Συγγραφέων Αστυνομικής Λογοτεχνίας, μέλη της οποίας πήραν μέρος σε εκδήλωση με θέμα «Η ελληνική αστυνομική λογοτεχνία σήμερα». Ίδρυτικό μέλος αυτής της λέσχης είναι και η Αθηνά Κακούρη (Πάτρα, 1928), η οποία έγραφε αστυνομικά διηγήματα τη δεκαετία του '50 στο περιοδικό *Ταχυδρόμος*, την ίδια εποχή που ο Γιάννης Μαρής, ο εισηγητής του είδους στη χώρα μας, μεσουρανούσε με τα μυθιστορήματα που δημοσίευε σε συνέχειες στις εφημερίδες *Ακρόπολις* και *Απογευματινή*. Την ενασχόλησή της με τη λογοτεχνία, τα διαβάσματά της, τις επιρροές που δέχθηκε, τη ζωή της στη γενέθλια πόλη, και άλλα πολλά ενδιαφέροντα πράγματα, η Αθηνά Κακούρη (έζησε στην Αθήνα, τη Βιέννη και τη Φιλαδέλφεια της Αμερικής) τα αφηγείται γλαφυρά στο αυτοβιογραφικό της βιβλίο, που εκδόθηκε στην ενδιαφέρουσα σειρά των εκδόσεων Πατάκη «Η κουζίνα του συγγραφέα» την οποία διευθύνει ο Μισέλ Φάις. Το βιβλίο χωρίζεται σε 14 κεφάλαια, με ευρηματικούς τίτλους, όπως ο δεύτερος («Με τα χέρια σταυρωμένα») από τον οποίο και ο γενικός τίτλος.

Όπως πληροφορεί τον αναγνώστη η συγγραφέας, μέσω της αναδρομής στο παρελθόν επιχειρεί να καταδείξει τις «μυθικές» δεκαετίες που τη διαμόρφωσαν και ταυτόχρονα να μιλήσει για τις παλιές γενιές των νέων που έφεραν την Ελλάδα, μια «ρημαγμένη» χώρα, στη σημερινή εποχή της ευημερίας ξαναστηνοντάς την στα πόδια της. Ξαναθυμάται λοιπόν τα παιδικά της χρόνια σε μιαν αστική οικογένεια της Πάτρας με ρίζες στην Κεφαλονιά. Κατά κάποιον τρόπο, το βιβλίο είναι και διδακτικό. Για παράδειγμα, η φράση «με τα χέρια σταυρωμένα» αποτελεί μομφή για εκείνους που δεν κάνουν τίποτα, τους τεμπέληδες, τους άεργους, αφού «τίποτα δεν γίνεται χωρίς κόπο». Ο πατέρας της Χαρίλαος Κακούρης είχε στην πόλη γραφείο πρακτόρευσης

Η Αθηνά Κακούρη, δεκαετία του 1950.

πλοίων και πετρελαιοειδών σε μια εποχή που είχαν περάσει οι δόξες του εμπορίου της σταφίδας, αλλά που άκμαζαν στην Πάτρα οι βιομηχανίες χαρτιού, ξύλου, οινοπνεύματος, βυρσοδεψίας, αλεύρων. Ο πατέρας διάβαζε λογοτεχνία κι έγραφε ο ίδιος χρονογραφήματα στην τοπική εφημερίδα, τα οποία στην πραγματικότητα ήταν «κοινωνικές παρεμβάσεις». Η νεαρή Αθηνά εργάστηκε πολλά χρόνια στο γραφείο του, οπότε είχε τη δυνατότητα να γνωρίσει από πρώτο χέρι την επαγγελματική του ευσυνειδησία και τη σχέση αλληλεγγύης με τους εργαζόμενους στην επιχείρησή του. Τότε η δουλειά ενός ανθρώπου ήταν μέρος της ζωής του και η ζωή του ήταν μέρος της δουλειάς του, μας λέει.

Μιλάει ακόμα για τη δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά, τους βομβαρδισμούς της Πάτρας από τους Ιταλούς, τον πόλεμο του 1940. Αφηγούμενη, δεν στέκει απλώς στην αποτύπωση της εποχής της, αλλά κάνει εκ των υστέρων κριτική των γεγονότων και κυρίως των προσώπων

που τη σημάδεψαν. Για παράδειγμα, ενώ ανήκε σε βενιζελική οικογένεια, δεν μιλά κολακευτικά για τον Ελευθέριο Βενιζέλο, τον οποίο κατηγορεί πως με το αποτυχημένο κίνημα του Πλαστήρα το 1935 δεν σκόπευε να στηρίξει την αβασίλευτη δημοκρατία, αλλά να εγκαθιδρύσει μια αβασίλευτη δικτατορία. Ασφαλώς για να φτάσει σε παρόμοια συμπεράσματα έχει μελετήσει πληθώρα ιστορικών βιβλίων, τα οποία την έχουν βοηθήσει να γράψει τα περίφημα ιστορικά της μυθιστορήματα, όπως τα *Πριμαρόλια* (1998), *Ο Χαρταετός* (2002), *Θέκλη* (2005) και *Ξιφίρ Φαλέρ* (2009). Εκφράζει την άποψη πως δεν είναι δυνατόν να γράφεις ιστορικό μυθιστόρημα χωρίς να σκέφτεσαι «πώς φθάσαμε ως εδώ», χωρίς να εξετάζεις συνεχώς την Ιστορία με τα ξαφνιάσματα και τις ανατροπές που σου φέρνουν αναπόφευκτα οι νέες πληροφορίες. Επίσης, εκτιμά πως η ομοψυχία του ελληνικού λαού στην επίθεση των Ιταλών τον Οκτώβριο του 1940 οφείλεται και στην πικρία του για

«τον διαρκή παραγκωνισμό του Ελληνισμού από τις Μεγάλες Δυνάμεις» στην περίπτωση του 1912. Ακόμα, θεωρεί πως ο Μεταξάς «δεν υπήρξε μεγάλος επειδή είπε το "Όχι" αλλά επειδή από την πρώτη στιγμή της εξουσίας του δούλεψε» για ν' αντιμετωπίσει τον επερχόμενο πόλεμο.

Είναι φανερό πως για ορισμένες απόψεις της συγγραφέως κάποιοι ενδέχεται να της προσάψουν τον χαρακτηρισμό της «εθνικίστριας», κάτι που όμως εκείνη δεν θεωρεί υποτιμητικό. Εξάλλου, ακριβώς τα ίδια επαναλαμβάνει και στα προαναφερθέντα μυθιστορήματά της, όπου τονίζει πως «οι θυσίες των Ελλήνων ούτε εκτιμήθηκαν ούτε ανταμείφθηκαν από τους Συμμάχους». Αναφορικά με τη σημερινή κοινωνία, σε σύγκριση με εκείνη της Κατοχής, φαίνεται πολύ πικραμένη από τη χαλαρότητα στα ήθη, όχι τα σεξουαλικά αλλά τα ευρύτερα: «κανένας τότε δεν βεβήλωσε μνημεία, κανένας δεν έκαψε Πολυτεχνεία, κι ενώ σήμερα νεαροί λεηλατούν μαγαζιά για

Είδος: Περιοδικό / Κύριο / Μηνιαίο
Ημερομηνία: Παρασκευή, 01-10-2010
Σελίδα: 55,56 (2 από 2)
Μέγεθος: 1911 cm²
Μέση κυκλοφορία: Μη διαθέσιμη
Επικοινωνία εντύπου: 2107241063

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

διαμαρτυρία, τότε δεν λεηλατούσαν τίποτε ακόμη και ετοιμοθάνατοι από την πείνα».

Στο κεφάλαιο «Βιβλιοθήκες» διαβάζουμε σχετικά με την ανάγνωση, τα βιβλία και άλλα τινά στην Πάτρα. Όπως γράφει, οι σχέσεις της αστικής κοινωνίας της πόλης με το βιβλίο και τα διαβάσματα ήταν από χαλαρές έως ανύπαρκτες. Στο σχολείο κανείς ποτέ δεν ζήτησε από τα παιδιά να διαβάσουν κάτι παραπάνω από τα σχολικά τους εγχειρίδια, ούτε τα παρακίνησε να γνωρίσουν ευρύτερα την ελληνική λογοτεχνία, ν' ανοίξουν μια εγκυκλοπαίδεια, να μελετήσουν ένα χάρτη. Στα σπίτια τα βιβλία δεν διαβάζονταν από τους γονείς ώστε να τους μιμηθούν τα παιδιά. Το βιβλίο ήταν αντικείμενο αμφιβόλου αξίας και «δυνάμει επικίνδυνο για τα ήθη». Επομένως, η πόλη – η τρίτη της Ελλάδας – δεν διέθετε ούτε ένα βιβλιοπωλείο κατά τις δεκαετίες του '40 και του '50. Υπήρχαν μόνο κένα δυο χαρτοπωλεία και το πρακτορείο των εφημερίδων, όπου μπορούσε να βρεις μερικά βιβλία, όχι απαραίτητα τα καλύτερα. Τα ήθη τότε ήταν αυστηρά. Όταν η εφημερίδα *Νεολόγος* άρχισε, το 1940, να δημοσιεύει ένα μυθιστόρημα σε συνέχειες, που μεταξύ άλλων περιέγραφε έναν γοητευτικό αλλά καταχθόνιο τσιγγάνο και τις ερωτικές του επιδόσεις – πράγματα αθώα συγκρινόμενα με τα πενήντα αναγνώματά – οι Πατρινοί έπαψαν να τη βάζουν στο σπίτι τους ή την έκρυβαν προσεκτικά για να μη σκανδαλιστούν τα παιδιά, ιδίως τα κορίτσια. Στο σπίτι της Κακούρη όμως η εφημερίδα έμπαινε και μάλιστα ο ανοιχτόμυαλος πατέρας έκανε σχολιασμό των επεισοδίων, προσπαθώντας να τα διακιωμάδησει. Στο σπίτι υπήρχαν δύο βιβλιοθήκες. Η πρώτη ήταν του πατέρα και είχε βιβλία που ενδιέφεραν αποκλειστικά αυτόν και η δεύτερη περιλάμβανε συγκεκριμένα βιβλία, κατάλληλα και για τα παιδιά (Καρκαβίτσας, Παπαντωνίου, Σολωμός, Βαλαωρίτης).

Όταν το 1948 άνοιξε στην Πάτρα η Αμερικανική Βιβλιοθήκη της Υπηρεσίας Πληροφοριών των ΗΠΑ, η ζένη λογοτεχνία προσφέρθηκε απλόχερα στους Πατρινοίς «ως καθαρή διασκέδαση». Η συγκεκριμένη βιβλιοθήκη έφερε στην πόλη μια καινούργια αντίληψη για το βιβλίο. Το παρουσίαζε ως πηγή πληροφοριών, απολαύσεων και γνώσης, αγαθό που βρισκόταν στη διάθεση του καθενός χωρίς το παραμικρό κόστος. Σ' αυτή τη βιβλιοθήκη, το 1952, έγινε ένας διαγωνισμός μετάφρασης δώδεκα αμερικανικών διηγημάτων που προκήρυξαν οι εκδόσεις Ίκαρος. Στην κριτική επιτροπή συμμετείχαν ισχυρά ονόματα: Κωνσταντίνος

Τσάτσος, Κ.Θ. Δημαράς, Απόστολος Σαχίνης. Η νεαρή Αθηνά πήρε μέρος και κέρδισε βραβείο, το οποίο συνοδευόταν και από ένα έπαθλο 200.000 δραχμών. Ήδη είχε δημοσιεύσει στον *Νεολόγο* ταξιδιωτικές εντυπώσεις από μια επίσκεψή της στη Μέση Ανατολή και στο αργεννίνο Ισραήλ, καθώς και χρονογραφήματα – ακολουθώντας τα χνάρια του πατέρα.

Τότε δεν μπορούσε να φανταστεί πως η λογοτεχνία, και πιο συγκεκριμένα η μετάφραση, θα γίνονταν το σημαντικότερο βιοποριστικό της μέσον. Αυτό άρχισε λίγα χρόνια αργότερα, όταν προσλήφθηκε στον *Ταχυδρόμο*, όπου οι μεταφράσεις ήταν η κυρίως δουλειά της, μεταφράσεις που το 1967, μόλις ανέλαβε το περιοδικό ο Γεώργιος Ρούσσος, έγιναν αρκετά δημιουργικές. Τι σημαίνει αυτό το «δημιουργικές»; Σημαίνει πως είχε την ελευθερία να επεμβαίνει στο κείμενο, να του αλλάζει την αρχή, τη μέση και το τέλος, να αλλάζει και φράσεις και αγνώριστο πλέον να το παρουσιάζει ως δικό της, με το όνομά της. Ο Ρούσσος, εργατικότατος δημοσιογράφος (και θεατρικός συγγραφέας), παρακινούσε τους υφισταμένους του να κόβουν και να ράβουν κείμενα κι επιπλέον να μεταφράζουν από γλώσσες που δεν γνώριζαν, λ.χ. τα ιταλικά, με δεδομένο ότι είχαν διδαχθεί στο σχολείο λατινικά. Μερικά χρόνια αργότερα, όταν οι εκδόσεις Πάπυρος δημιούργησαν τις εκδόσεις τσέπης Βίπερ (αστυνομικά) και Νόρα (αισθηματικά) η Αθηνά Κακούρη ασχολήθηκε πιο συστηματικά με τη μετάφραση, καταβροχθίζοντας άπειρα μυθιστορήματα για να βγάλει τα προς το ζην. Κι έτσι, ασκώντας το άχαρο επάγγελμα της μεταφράστριάς εξοικειώθηκε με τη γλώσσα, ενώ το 2009 βραβεύτηκε από το ΕΚΕΜΕΛ για τη μετάφραση του ημιτελούς αστυνομικού μυθιστορήματος του Κάρολου Ντίκενς *Το μυστήριο του Έντουν Ντροντ*.

Η συγγραφέας μιλάει και για την ενασχόλησή της με την αστυνομική λογοτεχνία, η οποία της προσέδωσε τον χαρακτηρισμό της «Ελληνίδας Άγκαθα Κρίστι». Στον *Ταχυδρόμο*, λοιπόν, ανέλαβε να γράφει αστυνομικά διηγήματα, τα οποία ως ήρωες και ηρωίδες είχαν βασικά τρία πρόσωπα: τον αστυνομικό επιθεωρητή Γεράκη, τη νοικοκυρά Τούλα και τον κομποπολίτη Νάσο Δαπόντε. Το πρώτο αστυνομικό βιβλίο της, *Τα 218 ονόματα*, μια συλλογή οκτώ διηγημάτων, εκδόθηκε το 1963. Αφού έγραψε κάμποσες αστυνομικές ιστορίες, το 1974 αποφάσισε να γράψει κι ένα αστυνομικό μυθιστόρημα: ήταν *Ο κυνηγός φαντασμάτων* που διαδραματίζεται στην Κέρκυρα με πρωταγωνιστή τον αστυνόμο Γεράκη. Παρακάμπτοντας, την

ιδιότητα του αστυνομικού συγγραφέα, σε ένα κεφάλαιο δίνει στον αναγνώστη μερικές πληροφορίες για το πώς έγραψε ιστορικά μυθιστορήματα. Ήταν τότε που εργαζόταν στον *Ταχυδρόμο* και χάρη σε μια ωραία ιδέα του Χρήστου Λαμπράκη, για ένα πρωτότυπο εικονογραφημένο βιβλίο με τίτλο *Η Ελλάδα στο κατώφλι του 20ού αιώνα*, πήγε στο Ινστιτούτο Προχωρημένων Σπουδών στο Πρίνστον των ΗΠΑ για έρευνα. Το βιβλίο εξαιτίας ορισμένων ατυχιών δεν βγήκε ποτέ, ωστόσο την ίδια περίπου εποχή ο Άλκης Αγγέλου, φιλόλογος και συνεκδότης του οίκου Ερμής, της ανέθεσε να γράψει ένα ιστορικό μυθιστόρημα για την εποχή του Διαφωτισμού. Ο διάλογος που παρατίθεται στο βιβλίο είναι υλολαυστικός: «–Κυρία Κακούρη, ξέρετε να φτιάξετε μια πλοκή; Ξέρετε να δημιουργήσετε χαρακτήρες; Να κινήσετε πρόσωπα; –Ναι, νομίζω πως θα μπορούσα να το δοκιμάσω. –Γιατί λοιπόν δεν γράφετε ένα μυθιστόρημα για την εποχή του Διαφωτισμού; –Μα εγώ δεν ξέρω τίποτα για τον Διαφωτισμό. –Ανάγνωση δεν ξέρετε; Να διαβάσετε και να μάθετε!»

Ένα, ίσως, από τα πιο ενδιαφέροντα κεφάλαια του βιβλίου είναι «Η περιεργή ιστορία της εκδόσεως του *Δραπέτη της Αυλώνας*». Όπως μας πληροφορεί η συγγραφέας, το καλοκαίρι του 1967, λίγους μήνες μετά την επιβολή του δικτατορικού καθεστώτος, συζητώντας με ένα φίλο της, του ανέφερε «ως ασυγχώρητο έγκλημα την αρπαγή από τους κομμουνιστές είκοσι οκτώ περίπου χιλιάδων παιδιών από τα χωριά των βορείων επαρχιών μας» και «την αναγκαστική αποστολή τους στο Παράτασμα». «Μα πιστεύεις ακόμη αυτή την προπαγάνδα της Φρειδερίκης;» διαμαρτυρήθηκε εκείνος. Πεισωμένη από την άγνοιά του, άρχισε να ψάχνει για σχετικά στοιχεία στις βιβλιοθήκες. Στη Βιβλιοθήκη της Βουλής δεν βρήκε καμιά μελέτη. Στο Υπουργείο των Εξωτερικών της είπαν πως τα έγγραφα ήταν απόρρητα. Τελικά, κατέφυγε στα αρχεία των εφημερίδων και σε κάποια βιβλία που βρήκε τυχαία, οπότε έγραψε το μυθιστόρημα, το οποίο υπέβαλε προς βράβευση στη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, συντηρητικό λογοτεχνικό σωματείο. Το έπαθλο θα ήταν η έκδοση του βραβευμένου μυθιστορήματος από τον τότε μεγαλύτερο εκδοτικό οίκο. Μολονότι οι κυρίες της Συντροφιάς θεώρησαν το κείμενο ως το καλύτερο της χρονιάς, η ιδέα να το βραβεύσουν, με δεδομένο το καυτό θέμα, τις τρόμαξε, «φοβήθηκαν», κι έτσι δεν έδωσαν βραβείο σε κανένα.

Με το χειρόγραφο υπό μάλις, η πεισματάρα συγγραφέας επισκέφθηκε διάφορους εκδότες, οι οποίοι όμως αρνήθηκαν να το εκδώσουν. Τους επισκέφθηκε όλους, όσους είχαν παιδικές σειρές, «έναν έναν», αλλά κανείς δεν πήρε το ρίσκο, αν και ήταν έτοιμη να

καλύψει η ίδια τα έξοδα της έκδοσης. Πλήρως απογοητευμένη, βρήκε στη Χρήστου Λαδά, απέναντι από τα γραφεία του *Ταχυδρόμου*, ένα μικρό χριστιανικό βιβλιοπωλείο και λίγα χρόνια μετά, το 1970 ή το 1972, το βιβλίο εκδόθηκε. Για την Αθηνά Κακούρη αυτή ήταν μια οδυνηρή εμπειρία. Ακόμα και σήμερα καταδικάζει παρόμοιες συμπεριφορές που φανερώνουν φόβο – τι άλλο; – και μέμφεται εκείνους που «σκύβουν το κεφάλι πριν καν απειληθούν».

Στο κεφάλαιο «Ο Ταχυδρόμος» εξομολογείται ότι κάποια στιγμή φαντάστηκε πως θ' αποκτούσε πλούτο και φήμη γράφοντας αστυνομικά. Χωρίς να γνωρίζει τον χώρο της δημοσιογραφίας και των εκδόσεων, έχοντας στο μυαλό της τις αγγλοσαξονικές χώρες και το «λαμπρό παράδειγμα» της Άγκαθα Κρίστι, έγραψε ένα αστυνομικό διήγημα, τοποθετημένο στην Πάτρα του '50, και το έστειλε στην Ελένη Βλάχου, η οποία το 1938, πολλά χρόνια πριν από την εμφάνιση του Γιάννη Μαρή, είχε δημοσιεύσει στην *Καθημερινή*, σε συνέχειες, το αστυνομικό μυθιστόρημα *Το μυστικό της ζωής του Πέτρου Βερίνη*. Η Βλάχου δεν της απάντησε ποτέ.

Κι ωστόσο γτάθηκε τυχερή. Διότι, θυμωμένη αρκετά, έστειλε το διήγημα στον *Ταχυδρόμο*, οπότε λίγες μέρες αργότερα τη φώναξε ο ο διευθυντής του Γιώργος Σαββίδης, ο οποίος της ζήτησε ένα διήγημα την εβδομάδα, νόημα που η εκκολαπτόμενη συγγραφέας δεν μπόρεσε να επιτύχει. Ήταν όμως μια καλή αρχή. Το διήγημα δημοσιεύθηκε ολοσέλιδα με χαριτωμένη εικονογράφηση του Μποστ κι η Αθηνά Κακούρη μίληκε με το σπαθί της στο χώρο της αθηναϊκής δημοσιογραφίας και λογοτεχνίας, γνωρίζοντας τη Λένα Σαββίδη, αδελφή του Χρήστου Λαμπράκη, κι ένα σωρό διανοούμενους τους οποίους θυμάται πάντα με αγάπη: τον Κώστα Μητρόπουλο, την Μπέμα Κληρίδη, τον Κωστή Σκαλιόρα, τον Ορέστη Λαζαρίδη, τη Σόνια Στάγκου, τον Λεωνίδα Ζενάκο, τον Δημήτρη Ψαθά, τον Λέοντα Καραπαναγιώτη, τον Χάρη Μπομπούρελη, τη Ζωή Ρασιδάκη, τον Γιάννη Μπεράτη, τον Νίκο Τσιφόρο, τον Άγγελο Γεράκη, τον Στρατή Τσίρκα...

Στο τελευταίο κεφάλαιο, «Ναύτη, καλέ ναύτη», διαβάζουμε σκέψεις πάνω στο γράψιμο ενός ιστορικού μυθιστορήματος, «οδηγίες προς τους ναυτιλομένους» και σχόλια για τους ιστοριογράφους που γράφουν υπό την πίεση πολιτικών σκοπιμοτήτων, θάβοντας την αλήθεια «κάτω από ιδεοληψίες». Η ίδια, εξομολογείται, ζωγραφίζει την εποχή που πραγματεύεται «άνευ πάθους και άνευ δούρας», με όλη τη «λάμψη» της και με όλες τις «μουντζούρες» που ενδεχομένως έχει.